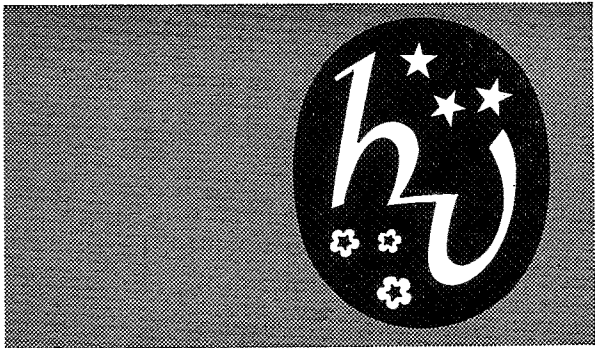

De Engelse kiezers hebben gesproken en de regering zal gevormd worden in overeenstemming met de wil van de meerderheid. De verliezende partij komt in de oppositie, bekritiseert de regering en heeft de volledige vrijheid om propaganda te maken en om te trachten, bij de volgende verkiezingen, de meerderheid te verwerven. Dus controle, kritiek, vrije meningsuiting en de wil der meerderheid die beslist wie er regeert. Deze regeringsvorm, in het Westen ontstaan, in Amerika voor het eerst werkelijk beproefd en later in Europa uitgewerkt is voor ons, hoeveel fouten er aan kleven, vanzelfsprekend. Misschien slecht, maar een beter systeem is er vooralsnog niet. Koppen worden geteld, niet ingeslagen.

Een regering, een partij, moet dus het veld ruimen, als de meerderheid der mensen deze regering niet meer op het kussen wil hebben. Men moet dus kunnen verliezen.

Wie kan niet verliezen met zijn medestander? De gelovige, in het algemeen de mens, wiens levensbeschouwing, wiens meest innerlijke overtuiging, wiens religieus élan in het gedrag komt. Daar liggen de grenzen van zijn verdraagzaamheid. En nu is de stap niet groot. Als een bepaalde politieke partij zó, dus „religieus-overtuigd”, fanatiek en profetisch is en regeert, laat zij geen kritiek toe – want zij wéét het –, wijkt niet en wordt onverdraagzaam.

Daarom wordt het Hongaarse volk neergeslagen, het Tjechische volk murw gemaakt, het Tibetaanse volk geknecht, het Bulgaarse volk geslagen, het Russische volk als kinderen opgevoed. En ook vriend Franco, die meent dat hij Spanje zo moet leiden, stopt gevangenen vol met mensen, die het wagen met hem van inzicht te verschillen.

Gevolg van deze profetische vormen van politiek is bijna altijd de absolute macht van één of weinige mensen. Gevolg ook dat het zo allemachtig belangrijk is of Chroestsjov in een vriendelijke bui is of niet, want hij is een absolutistischer vorst dan Lodewijk XIV of Frederik de Grote. En wat zijn onderdanen willen, wat de meerderheid wil, dat weet niemand. In dit stembusje is het symbool van wat wij vrijheid noemen. Vrijheid van volwassen mensen.

Tien jaar Gesprekcentrum

Het tienjarig bestaan van het Nederlands Gesprekcentrum dat verleden week in het Utrechtse Esplanade gevierd werd met een gesprek over Het Gesprek, is zeker geen zaak waar wij, Nederlandse humanisten, onverschillig langs heen kunnen lopen. Bij alle drang naar verzuiling die wij óók waarnemen, is het een goed ding te ervaren dat er in ons land een trefpunt der levensovertuigingen niet alleen kon ontstaan maar, na tien jaar, dieper dan ooit wortel geschoten heeft in het Nederlandse volksleven. Steeds meer commissies op landelijk niveau zetten zich aan de bestudering van problemen die voor onze samenleving van betekenis zijn en de publikaties die over deze arbeid verschijnen, vinden belangstelling in brede lagen van ons volk; in zestig plaatselijke of gewestelijke gesprekscentra wordt tussen mensen van zeer gevarieerde geestelijke pluimage de gedachtenwisseling gaande gehouden over alles wat zich afspeelt op het vlak der menselijke verhoudingen. En zelden of nooit ontbreekt in deze gesprekken het eigen geluid van het humanisme.

Het kan er natuurlijk niet om gaan – en het Nederlands Gesprekcentrum is zich daarvan duidelijk bewust – van dit contact een offerfeest der levensovertuigingen te maken, waarbij de deelgenoten elkaar wenend om de hals vallen onder het stamelen van de collectieve bekentenis dat we toch allemaal het goede willen en dat we het zo best met elkaar menen. Integendeel, wil dit contact wezenlijk waarde hebben, dan zullen we bereid moeten zijn naar elkaar te luisteren met de eerbiediging van de ander in zijn eerlijke overtuiging, dan zullen we tot die ander hebben te spreken uit het diepst van onze eigen overtuiging, niet om hem tot ons standpunt over te halen, maar om hem begrip te doen krijgen voor onze kijk op de dingen. Meer wil, getuige zijn doelstelling, het Nederlands Gesprekcentrum ook niet; het stelt er zich mee tevreden (artikel 2 der statuten) „bij de voornaamste in het Nederlandse volksleven aanwezige richtingen en groepen een beter inzicht en een vollediger begrip voor de wederzijdse standpunten en opvattingen te bevorderen, opdat daardoor de eenheid en de verscheidenheid, welke in het Nederlandse volksleven worden aangetroffen, beter beseft en juistere gewaardeerd worden.”

Er is, na alles wat er in de laatste weken in kranten en tijdschriften over het N.G.C. werd geschreven weinig reden op de betekenis van het Nederlands Gesprekcentrum dieper in te gaan. Maar wel willen we er onze vreugde over uitspreken dat, dank zij de grotere openheid die het geestelijk leven in ons land na de oorlog kenmerkt (en ondanks allerlei verschijnselen die op het tegendeel lijken te duiden) dit werk tien jaar kon worden voortgezet en nog steeds in omvang en betekenis toeneemt. Wanneer het moderne humanisme in Nederland als

jonge beweging uit de naoorlogse jaren een duidelijk 'gezicht' gekregen heeft, waarvan de trekken steeds beter worden herkend, wanneer vele leden van het Humanistisch Verbond ervaren dat zij zich in het gesprek met mensen van een andere levensovertuiging voortdurend sterker rekenschap zijn gaan geven van wat hen innerlijk beweegt, dan danken we dit niet in de laatste plaats aan hen die tien jaar geleden tot de oprichting van het Nederlands Gesprekcentrum de stoot gaven.

Tijdens de herdenking in Utrecht heeft dr. J. P. van Praag, algemeen voorzitter van het Humanistisch Verbond, behartigenswaardige dingen gezegd over de waarde van het gesprek, maar ook over de belemmeringen die het in de weg staan. Hij herinnerde eraan dat tussen mensen van de meest uiteenlopende overtuiging die elkaar tijdens bezetting en onderdrukking hadden ontdekt als medemensen en geestverwanten, uit verbondenheid op leven en dood, het verlangen ontsprong naar wederzijds verstaan, naar een herkenning van een gemeenschappelijke bewogenheid bij alle verschil van inzicht. Het Nederlands Gesprekcentrum heeft de na-oorlogse „gespreksmode” overleefd; daar leeft nog steeds iets van het oorspronkelijk verlangen naar gemeenschappelijke motivering in onderscheid van overtuiging.

Dat we het altijd riskante gesprek eerder schuwen dan zoeken, komt omdat het in beginsel de bereidheid vergt tot een radicale breuk met de mythe die we van onszelf gemaakt hebben. We zijn bovendien allen zozeer gewend aan ons eigen idioom dat dat van anderen ons moeilijk verstaanbaar voorkomt. Men slaagt er gewoonlijk nauwelijks in tot een bruikbare verstandhouding te komen over de verschillende uitgangspunten. Toch daagt pas in een gesprek, waarbij van een innerlijke ontmoeting sprake is, iets van een gemeenschappelijke nabijheid die men, als het er werkelijk op aan komt, beiden bedoelt.

Zonder gesprek kan men alleen beslissingen forceren door organisatorische maatregelen en het uitbuiten van machtsposities. Dat is ook juist wat we overal om ons heen zien gebeuren, in het klein op nationale schaal en in het groot op wereldformaat. Een werkelijke ontmoeting is alleen mogelijk als men de ander ten volle in zijn anders-zijn wil laten gelden. Dat kan, voor zover in de eigen overtuiging de verbondenheid met de medemens en de eerbiediging van zijn eigenheid voorop staan onder de waarden die in die overtuiging belichaamd zijn en waarvoor men vanuit die overtuiging opkomen wil. En dit is van de grootste betekenis, niet alleen in de individuele sfeer, maar niet minder in onze collectieve verhoudingen.

De huidige situatie daagt ons uit te tonen

Vervolg op pag. 3

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen

14e jaargang nr. 20 – 10 oktober 1959

Kritisch allerlei

Het is alweer enige tijd geleden dat het „Haagsche Dagblad” onder de titel „Het kleine volk” een artikel publiceerde, waarmee wij het van harte eens zijn, en waarvan wij dan ook gaarne het voornaamste overnemen.

Het blad begint met de vermelding van de waarde van de Nederlandse bijdrage aan de Europese cultuur, een waarde die, ondanks de ten gevolge van de natuurlijke grenzen van ons land betrekkelijke beperktheid ervan, groot en belangrijk is geweest, en waarop men terecht trots is. „De nationale verwerking van internationale opvattingen en impulsen is altijd de vruchtbaarste wijze geweest om het tot iets waardevols te brengen,” schrijft het „Haagsche Dagblad”, en juist daarin heeft in het na-middeleeuwse Europa en in de beschaving van de nieuwere tijd Nederlands kracht gelegen.

„Deze overtuiging is jarenlang in Nederland diep geworteld geweest, maar ze schijnt nu enigermate aan het wankelen te zijn. De opvatting, dat kunst en wetenschap internationaal behoren te zijn en het bewustzijn der beperktheid van de Nederlandse cultuurkring, brengen velen er toe, dan maar meteen te proberen, met zijn kennis en ideeën en vermogens een grotere kring binnen te treden. De vrees om onopgemerkt te blijven, blijkt zeer groot te zijn de laatste jaren, gezien de grote schaal waarop allerlei publicaties van Nederlanders in vreemde talen het licht zien. Het is een verschijnsel, dat gecompliceerd wordt door de wens, buiten de landsgrenzen in werk en woord niet als vreemdeling te worden herkend.”

Ten aanzien van die publicaties in vreemde talen, zouden wij daaraan willen toevoegen, dat dit verschijnsel voor technische publicaties misschien tot op zekere hoogte nog aanvaardbaar is, maar wij achten het zeer bepaald onaanvaardbaar, dat aan onze Nederlandse universiteiten tal van proefschriften in vreemde talen worden geschreven. Het wil ons voorkomen, dat in vele gevallen een zeker snobisme daaraan niet vreemd is, dat bijzonder kwalijke kanten heeft. Men heeft in de eigen taal nu eenmaal altijd een grotere woordkeus dan in een taal die men aangeleerd heeft, en dus verzwakt men door het gebruik van een vreemde taal niet alleen het eigen betoog, maar maakt het zichzelf zowel als de lezer of toehoorder onnodig moeilijk. Voor onze nationale cultuur is het bijzonder verontrustend, dat het juist de intellectuele kringen zijn die, uit een soort minderwaardigheidsgevoel, menen de Nederlandse taal op alle mogelijke wijzen te moeten bederven. Want erger nog dan het gebruik van vreemde talen, is het misbruik van de eigen taal. De afgestreden rector magnificus van de

Leidse universiteit, prof. dr. H. J. Lam, heeft vorige maand in zijn rectorale rede daarover het volgende gezegd:

„Een veel vernomen klacht is de slechte hantering van de Nederlandse taal in publicaties, w.o. dissertaties. Prof. mr. F. M. van Asbeck heeft daarop gewezen, maar anderen hebben hetzelfde ervaren. Minder haast, meer toezicht (zo mogelijk), speciale cursussen zouden hier verbetering kunnen brengen. Hier is wel enige hoop, maar de geringe afmeting van ons cultuurgebied en de toenemende druk van de wereldtalen vormen hier een niet te onderschatten bedreiging, waartegen onze wassende bevolking met haar vlotte assimilatie-tendenties niet opgewassen schijnt te zijn. Het is merkwaardig, hoe men binnen een mensenleeftijd zijn taal ziet veranderen en niet altijd verrijken, maar smeulige woorden als bromfiets, alias „brommer” of „plof” vormen een verheugend tegenwicht tegen termen als: attractief, team, full-time, research en vele andere, waarvoor goede Nederlandse termen voorhanden zijn, als men ze maar wilde gebruiken.”

Het is treurig te moeten vaststellen, dat mensen die leiding zouden moeten geven, in taalverbastering, en daarmee in de verarming van onze cultuur, voorgaan. Het verschijnsel blijft overigens niet tot de universiteit beperkt. Tal van officiële publicaties, tot de Troonrede toe, zijn vaak gesteld in een zo erbarmelijk Nederlands, dat men zich afvraagt of minister Cals nu nergens een ambtenaar kan vinden die daar eens wat aan kan doen.

Wij hebben in de bovenstaande beschouwing het „Haagsche Dagblad” even verlaten, om een van de verschijnselen wat uitvoeriger te belichten, maar wij komen graag bij het blad terug, wanneer het over dit „verval van nationaal besef” nog opmerkt:

„Het kan niet vaak genoeg worden gezegd, dat de Europese eenwording als voorwaarde van welslagen heeft niet de culturele smeltkroes maar de krachtige handhaving en grootscheepse uitwisseling van de nationale geestelijke voortbrengselen. Wie dat niet inziet, heeft er niets van begrepen. De beste bijdrage aan een verenigd Europa is dan ook, de eigen stijl en de eigen verworvenheden op cultureel gebied met ernst en geestdrift uit te bouwen. De historie rekent in volken; niet in ondefinieerbare massa's. Het besef, dat Nederland niet beter maar anders is dan de omringende landen en daarvoor moet uitkomen, lijkt ons de grondslag van een gezonde reactie op een nihilistisch-internationalistische stroming, waarin men in feite alleen maar spoorloos kan ondergaan.”

Wij hebben aan deze kwestie

nogal veel woorden gewijd, niet omdat zij van zoveel belang is voor het humanisme, dat wij in deze kolommen plegen te verdedigen, maar omdat zij van groot nationaal belang is. En misschien is voor sommige humanisten, die uit puur idealisme hun Nederlandse cultuur wel eens verzaken, een dergelijke waarschuwing toch wel op zijn plaats.

In Amerika wordt, zo zegt men ons vaak, het christendom anders beleeden, maar de geloofsafval is er aanmerkelijk minder sterk dan in het oude Europa. Wij hebben dit altijd in twijfel getrokken, en worden in die mening gesterkt door enige cijfers die wij aantreffen in de „Leeuwarder Courant” betreffende een onderzoek onder studenten.

„Onder de studenten der universiteiten van Harvard en Radcliffe in de V.S. is een enquête gehouden over godsdienstige vraagstukken. Het onderzoek leverde, kort samengevat, het volgende resultaat op. Vier procent van de ondervraagden noemde zich atheïst. De godsvoorstelling van de anderen is meestal rijkelijk vaag. Vierentwintig procent gelooft aan een God „over wie men niet iets zekers kan zeggen”, 18 procent heeft al een meer concretere voorstelling van God. Hun geloof heeft betrekking op „een God in drie personen, die almachtig is en een actief aandeel heeft in de aangelegenheden van de mens”. Slechts 45 procent van alle ondervraagden ziet Christus als „goddelijk”. Veertig procent is van mening dat „Jezus slechts een van de grootste profeten en leraars geweest is”. Van de ondervraagde protestanten gelooft slechts 31 procent aan de onsterfelijkheid van de ziel, van de rooms-katholieken 74 procent. Van de roomsen gaf 21 procent, van de joden 25 procent en van de protestanten 39 procent op dat zij afvallig waren geworden van hun godsdienst.”

Voor al die laatste percentages lijken ons uitermate belangrijk, als ook de percentages die de „Leeuwarder Courant” niet publiceerde. Men geeft de godsvoorstelling weer van 24 + 18 = 42 % der ondervraagden en verzuimt te publiceren, of meer dan de helft van

de geënquêteerden zelfs maar een godsvoorstelling heeft. Men beschrijft de meningen over Christus van 45 + 40 % der ondervraagden, waarbij wij ons afvragen wat die resterende 15 % dan wel dacht. Maar ondanks deze onvolledigheid, zijn deze cijfers leerzaam voor al diegenen die van een opbloei van het christendom in de Verenigde Staten plegen te spreken.

Het verhaal over de cherubijntjes in het Vaticaan, die op last van de paus van gipsen lendeboekjes zouden zijn voorzien, een berichtje dat wij kort voor de vakantie uit „Het Parool” overnamen, zou niet juist zijn, schrijft pater J. Remmerswaal S.J. in zijn blad „Actie-Radius”, en hij beroept zich daarbij op een stukje in „De Bazuin” waarin het geval wordt ontkend. Dat „De Bazuin” niet tot onze dagelijkse lectuur behoort, en dat daardoor dit weerwoord ons was ontgaan, is een zaak waarover de redacteur van „Actie-Radius” zich een heel nummer van dat blad lang opwindt, en zo'n nummer telt niet minder dan acht volle pagina's! Of het verhaal nu waar is of niet, het is toch wel een bewijs hoe hoog die lendeboekjes onze pater zitten, of — om een juister beeld te gebruiken — hoe snel en uitvoerig zelfs maar een blode schijn van bloot hem naar de pen doet grijpen.

Tot slot tracht „Actie-Radius” ook nog een tegenstelling te construeren tussen de humanistische jongeren in de H.J.G. en de ouderen in het Verbond, en hij vraagt: „Is het verhaaltje over paus Joannes en de weglappende jongeren engel de enige openlijke steun, die het Humanistisch Verbond geeft aan de humanistische jongeren, die meer reclame wensen te maken voor verenigingen als de NVSH?” en hij zegt zelfs, dat „Humanistische Jongeren de wasknijper op de lippen hebben tegenover het volwassen Humanistisch Verbond.” Misschien is het voor pater Remmerswaal nuttig te weten, dat de schrijver van het artikel over de NVSH in het gewraakte „Bevolkingsnummer” van de „Libertijn” een en dezelfde persoon is als de redacteur van deze rubriek. Over tegenstellingen gesproken...

October

Teeder en jong, als werd het voorjaar
maar lichter nog, want zonder vruchtbegin,
met dunne mist tusschen de gele blaren
zet stil het herfstgetijde in.

Ik voel alleen, dat ik bemin,
zoals een kind, iets jong, iets ouds,
eind of begin? Iets zoo vertrouwd
en zoo van alle strijd ontheven —
niet als een einde van het leven,
maar als de lente van den dood.

De kruinen ijl, de stammen bloot
en dit door stilte en mist omgeven.

Uit: M. Vasalis, De vogel Phoenix,
's-Gravenhage (A. A. M. Stols), 1948

Jaurès als geschiedschrijver

Een van de edelste zonen van Frankrijk, de leider der sociaal-democraten, werd, aan de vooravond van de 1e wereldoorlog, door een nationalistische fanaticus vermoord. Dat Jaurès een edele figuur was, dat hij de grootste redenaar van Frankrijk was en een schitterend stilist, dat hij een fabelachtige werkkraft bezat en een belangrijk historicus was, daarover zijn politieke vrienden en politieke vijanden het eens. Dat neemt niet weg, dat er over Jaurès, ondanks een aantal studies – in ons land o.a. van Banning en van Bouman – nog veel te weinig is geschreven en dat het onderwerp Jaurès als historicus nog maar zeer fragmentarisch is behandeld. Een studie over Jaurès als humanist behoort zeker tot de ver verwijderde wenssen. Met vreugde lezen wij dan ook, dat in dit jaar een *Société d'Etudes Jaurésiennes* is gesticht, ter gelegenheid van de 45e herdenkingsdag van zijn dood, waarin geleerden van verschillende richting zullen samenwerken om het leven en het werk van Jaurès meer bekend te maken. Het secretariaat wordt gevormd door Mad. Yvonne Régnier-Jaurès, 72 Rue Taitbout in Parijs. Wij hopen en verwachten, dat uit deze Société zal komen een grote, definitieve uitgave van zijn geschriften en speeches en wellicht, een definitieve biografie. Wach-tend op dit moment is elke studie, die zich bezig-

houdt met Jaurès, van harte welkom. Zo'n welkome studie is de dissertatie van Dr. H. H. Harms, *Jean Jaurès als geschiedschrijver van het Ancien Régime*, waarmede de schrijver in 1958 aan de Universiteit van Amsterdam de doctorsgraad verwierf.¹⁾

Mens en Wereld is niet de geschikte plaats om dit boek kritisch te bespreken – dat zal in de vaktijdschriften gebeuren – maar wel willen wij dit gedegen werkstuk onder de aandacht van de lezers brengen. Het is in vele opzichten te betreuren, dat Jaurès zijn grote geschiedenis van Frankrijk, beginnend met de voor-geschiedenis van de Franse Revolutie, lopend tot ongeveer de eeuwwisseling, waarbij hij leiding gaf aan een aantal historici van socia-listischen huize, *Historie Socialiste* heeft ge-noemd, want dat zal wel de reden zijn dat het boek in het burgerlijke Frankrijk niet de be-kendheid heeft gekregen die het verdient.

Het boek is meer dan een geschiedenis van het Socialisme, het geeft een brede ondogma-tische historisch-materialistische visie op de Franse geschiedenis en betreft in de be-schouwing ook de economische aspecten, die zovele 19e eeuwse historici verwaarloosd heb-ben. Het blijft een van de grote verdiensten van Jaurès, dat hij, bij de behandeling van het ancien Régime, zoveel aandacht heeft gegeven

Vervolg van pag. 1

in hoeverre de emancipatie zich werkelijk vol-trokken heeft. Dat kan blijken uit onze bereid-heid de terreinen te verkennen, waarop we el-kaar werkelijk weer kunnen ontmoeten; niet alleen vrijblijvend ergens „aan de top”, hoog bo-ven de begane grond, maar als direct betrok-kenen, op de bodem van de levenspraktijk. Zulk een verkenning kan niet buiten het ontdekkende gesprek tussen hen die over en weer verant-woordelijkheid dragen.

Ik ben ervan overtuigd dat daarbij een die-pere verwantschap aan de dag gebracht kan worden dan men oppervlakkig zou verwach-ten. Als humanist beroep ik mij op een ge-meenschappelijk richtingsbesef dat de menselij-ke positie bepaalt. Maar misschien nog meer dan in de beginselen van onze mensopvatting, zullen we in de praktijk de basis van verstand-houding vinden in de neerslag van een eeuwen-oude lotsgemeenschap die ons als Nederlanders, als Westeuropeanen, als mensen getekend heeft en die ons tezamen doet staan voor waarden die we elk verschillend en toch gemeenschappelijk belijden.

Vrijheid en verbondenheid, gerechtigheid en eerbiediging, zijn nu, als altijd in gevaar, omdat

de humaniteit te allen tijde een hachelijke zaak is. Straks worden we met alles wat de moeite waard is weggevaagd, niet allereerst door uiter-lijk geweld, maar als gevolg van innerlijke ver-starring – tenzij we gezamenlijk ongehoorde scheppende krachten weten op te brengen. Daar-om kunnen we het ons helemaal niet permitteren onze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid uit de weg te gaan.

Het gesprek is een element in de menselijke communicatie die zich in daad en gebaar, taal en teken voltrekt. Gesprek en communicatie zijn met de uitingvormen, waarvan tot nu toe sprake was uiteraard niet uitgeput; zij openen nog heel andere dimensies van de persoonlijk-heid dan die waarin zich de verstandhouding tussen overtuigingen afspeelt; dimensies waarin het op elkaar aangewezen zijn en het elkaar her-kennen ademloos ervaren wordt. Daarvan is het gesprek in de geestelijk-sociale sfeer een afschaduwing. Maar het is vruchtbaarder naa-mate het dit voorbeeld nadert. Ook daarin gaat zich dan de paradox voltrekken dat het belang-rijkste van het gesprek het luisteren is; de opper-ste verstandhouding, zo besloot dr. Van Praag, voltrekt zich in het actieve zwijgen. D-z

De Humanistische Luisterkring

telde op 2 oktober 1959:

20.750 leden.

Was u, uw buurman, uw vriend

daar ook al bij?

aan de z.g. Cahiers van de 3e stand, waarin de wensen en verlangens werden geuit. Dr. Harms heeft nu, zorgvuldig en controlerend, het beeld onderzocht dat Jaurès geeft van Frank-rijk aan de vooravond van de revolutie en het dient gezegd, dat beeld is in vele opzichten on-juist en onvolledig. De oorzaak daarvan zoekt Harms in de werkwijze van Jaurès. Temidden van de beslommeringen als journalist, als spre-ker in de bijeenkomsten van zijn partij, als par-lementariër en „internationale” spreker, ont-brak zelfs Jaurès de tijd en de rust om werkelijke uitvoerige bronnenstudie te verrichten. Het is toch al bijna onmenselijk wat hij tot stand heeft gebracht in onvermoeibare activiteit.

Wilt u een onvergetelijk beeld hebben van de mens Jaurès dan moet u zijn optreden lezen in de grote romancyclus van Jules Romains *Les hommes de bonne volonté*. Hoewel aan de grootheid van visie, aan de schitterende formu-leringen alle eer wordt gegeven door Harms moet hij Jaurès op tal van punten corrigeren en hij moet helaas vaststellen, dat de vaak gro-te beweringen en conclusies van Jaurès niet alle op de feiten berusten.

De dissertatie is een kundig en zorgvuldig werkstuk, dat zijn waarde zal behouden, voor-al voor de historicus, die eens Jaurès als ge-schiedschrijver adequaat zal behandelen. Allen die belang stellen in de geschiedenis van de Franse revolutie en die zich een oordeel willen vormen over Jaurès als historicus, zullen dit boek met vrucht lezen. Het geeft overal bewijzen van jarenlange, ernstige studie en de welwillende boekenkenner, alle historische studenten, die gebruik maken van het historische Seminarie aan de universiteitsbibliotheek van Amsterdam bekend, heeft hiermede een fraaie afsluiting gemaakt aan zijn ambtelijke loopbaan. H. B.

¹⁾ Uitgegeven bij N.V. de Arbeiderspers te Amsterdam.

Steunfonds Praktisch Humanisme

In 1958 vroegen drie duizend buitenkerkelijken hulp in hun geestelijke moeilijkheden aan een geestelijk raadsman of zieken-bezoeker van het Humanistisch Verbond.

Dit werk kost geld. – Het Steunfonds wil daarvoor zorgen en kan dat, mits het ook op Uw steun mag rekenen.

Postrekening 14632, Hollandsche Bank-Unie N.V., Den Haag, t.g.v. Steunfonds Praktisch Humanisme

De mens heeft recht op verstaanbare muziek

Tijdens en na de internationale muziekweek van Gaudeamus heeft de jonge componist Otto Ketting over deze gebeurtenis verschillende artikelen in Het Vrije Volk geschreven en een radio-interview, aan zijn wat oudere collega Jaap Geraedts toegestaan. Van de vele opmerkingen, die hij plaatste, zijn er twee die van algemene strekking en beslist niet onbelangrijk waren.

In de eerste plaats was er een nogal fel verwijt aan het adres van dirigenten en andere concertorganiserende medeburgers van de heer Ketting, die maar heel sporadisch seriële composities een plaats op hun programma's geven. Muziek bestaat pas als ze tot klinken komt, en in feite smoren deze verantwoordelijke personen dus bijna alle muziek, die Otto Ketting mooi vindt, in de kiem.

Verschillende van de seriële composities, die Ketting bedoelt, kan ik evenals hij appreciëren. Maar wat ik ook kan waarderen – en hij niet – is de voorzichtigheid van concertgevers, om deze zaken een plaats op hun programma's te geven.

Muziek is immers iets totaal anders dan elke andere kunst in zoverre, dat het de mens, die de muziek waarneemt, vult. In een museum kunt u aan een abstracte compositie, die u (nog) niets te zeggen heeft, voorbijlopen in de hoop dat u verderop iets tegenkomt, dat u wél nader tot begrip van de hedendaagse kunst kan brengen. Overslaan is ook mogelijk bij een experimenteel gedicht in een literair tijdschrift. Ieder kiest waar hij aan toe is en vrijwel ieder probeert langzamerhand de taal van de kunstenaars van zijn eigen en volgende generaties beter te leren kennen.

Muziek kan men veel moeilijker overslaan, zolang wij geen dichtklappende oordelen bezitten. Ook als u in een onbekend stuk na vijftien noten de draad kwijt bent, bent u genoodzaakt de kakofonie die het stuk dan wordt tot het alsdan bittere einde aan te horen. Nu is de hedendaagse muziektaal soms geschreven om alleen door de componist zelf begrepen te worden, zodat diens collega's zo'n compositie alleen door lezen plus ijverig luisteren kunnen volgen en het publiek dat pas na vele malen aanhoren kan.

Geen wonder dat het publiek over het algemeen een afkeer van 'de modernen' heeft. Bij in een of meer moderne technieken geschreven muziek gebeurt het maar hoogst zelden, dat het, luisterend naar een van de allergrootsten, intuïtief diens taal verstaat.

Kettings tweede opmerking bewijst, dat hij het met het bovenstaande eigenlijk eens is, ondanks zijn eigen bewering van het tegendeel. Een deel van mijn werk, zei hij, is in veel eenvoudiger technieken geschreven. Er is echte speelmuziek bij, en dat een kinderkoor niet bij seriële muziek kan spreekt vanzelf. Daarbij pas ik mij aan.

Twee partijen

Met deze uitlating geeft Otto Ketting blijk, dat hij begrijpt dat bij muziek twee partijen zijn betrokken: de scheppers en herscheppers aan de ene kant, de toehoorders aan de andere. Het is bepaald niet nodig, dat een componist een taal spreekt waarin al zijn toehoorders doorkneet zijn. Dat is zelfs ongewenst, want de muziek ontwikkelt zich nu eenmaal veel sneller dan de gewone taal.

Maar ook in de letterkunde is het niet nodig, dat men dadelijk ieder woord van het geschrevene precies kan thuisbrengen. Maar alle grote poëzie bedient zich in hoofdzaak van de moedertaal van haar lezers, die ze overigens zelf helpt evolveren.

Muziek, die voortbouwt op een muzikale grammatica die alleen nog maar aan vakgenoten bekend is, hoort in het algemeen nog niet in de concertzaal thuis. Ze hoort toegankelijk te zijn en is dat in vele gevallen ook in de lichtdrukpartituren van Donemus en op magnetofoonopnamen in de muziekbibliotheken. Componisten moeten van elkaars werk kunnen leren – vandaar het nut van bijeenkomsten als de Gaudeamusmuziekweek. Ze moeten in staat zijn te schrijven zoals ze dat zelf willen, en hun werk moet, als het ernstig en eerlijk werk is, gehoord kunnen worden door wie het horen wil. Maar niet door een concertpubliek dat van de eigen muziektaal van deze componisten even-

veel begrijpt als van een schoon Chinees gedicht in de oorspronkelijke taal.

Juist nu er in de chaos, die in de muziektaal van de afgelopen decennia soms dreigde te ontstaan, weer enige tekening komt, moet het publiek de nieuwe taal kunnen leren. Maar er zijn zulke enorme sprongen gemaakt sinds Bartok en zelf sinds Schönberg, dat dit doel niet meer kan worden bereikt door die taal maar in het wilde weg tegen het publiek te spreken. Dan doet het, wat het volkomen terecht ook bij een uitvoering van klassieke Chinese operamuziek zou doen: het loopt weg.

Het enige middel is, dat de componisten zich bij hun werk voor ogen houden, dat zij voor een publiek schrijven. Het gevaar van 'op' het publiek schrijven wordt dan niet denkbeeldig. Maar er is een tussenweg, en die is zoals altijd de beste. Zoals Mozart concerten schreef voor niet zeer gevorderde instrumentalisten, en dan dikwijls meesterwerken produceerde (al worden ze te weinig uitgevoerd omdat een virtuoos er niet genoeg eer mee kan inleggen), zoals Debussy in L'enfant prodigue afstand deed van zijn pasgevonden technieken om er de geleerde jury voor de Prix de Rome niet mee voor 't hoofd te stoten en er niettemin een zeer persoonlijk werk van maakte, zo moet ook de rechtstreeks voor een concertpubliek schrijvende componist een taal gebruiken die het publiek iets zegt. Niet de taal van het publiek, ook niet de taal die het tot in de onregelmatige werkwoorden kent, maar een taal waarvan het tenminste iets kan verstaan.

Otto Ketting wil, naast zijn eigen hoogst persoonlijke weg, ook deze weg gaan. Hij zij er om geprezen en er op gevolgd.

Rien Ouwerkerk

Rechtzetting

Tot onze spijt werd het vorige nummer van Mens en Wereld door enkele storende fouten ontsierd. In de voetnoten op pagina 3 leze men voor Plato's Eerito Plato's Crito en voor Evidius Ovidius. Door een betreurenswaardig misverstand ter zetterij verloor het naschrift van de kroniek der poëzie alle zin, waarvoor wij schrijver en lezers onze excuses aanbieden.

L. H. C. Horsting

De psychologie van de call girl

In *Psychoanalysis* verscheen onlangs een uitvoerige studie over de sociale achtergronden van de *call girl* (een voornamelijk in Amerika voorkomend soort prostituées die men per telefoon kan ontbieden) door een psychiater die in de gelegenheid was geweest twintig van deze meisjes uitvoerig te ondervragen.

De gezinnen waaruit deze twintig meisjes kwamen leken veel op elkaar; ze waren er niet gelukkig geweest, en de huwelijken van hun ouders waren zonder uitzondering slecht. Velen van de ouders waren gescheiden, zes van de moeders leefden met een minnaar. In de gezinnen ontbrak elke belangstelling en toewijding voor de kinderen, die daardoor niet leerden om emotionele banden te leggen en bepaalde normen uit de omgeving te absorberen. Doordat de ouders elke affectieve toenadering van hun kinderen afwezen kregen deze al vroeg gevoelens van minderwaardigheid. De meisjes hadden al op betrekkelijk jonge leeftijd ontdekt dat seksualiteit tot op zekere hoogte verhandeld kon worden voor affectie, en dat zij door het aanbieden van

seksuele bevrediging aan hun gevoel van eenzaamheid en minderwaardigheid konden ontsnappen.

Alle meisjes leden voortdurend aan een of andere vorm van angst: een sterk sociaal onbehagen, vrees voor krankzinnigheid, voor lichamelijke ontreddering of aan sterke gevoelens van eenzaamheid. Zij waren allen verslaafd aan alcohol, marihuana of andere narcotica. Het beeld dat zij van de eigen persoonlijkheid hadden was vaag, omdat een object voor identificatie in hun jeugd had ontbroken. Zij hadden zich dan ook nooit met hun vrouwelijke rol kunnen verzoenen. Vijftien meisjes hadden homoseksuele relaties maar ook hierin hadden zij geen voorkeur voor de mannelijke of de vrouwelijke rol. Sommigen droegen geld af aan een vriendin. Zij hadden allen moeite met het onderhouden van normale tussenmenselijke contacten, zij wezen de sociale normen van de omgeving af, maar probeerden tegelijkertijd onbewust hardnekkig om zich eraan te conformeren. Geen van de meisjes had een uitgesproken persoonlijke in-

teresse of een bepaald doel in het leven, en zij hadden allen opvallend weinig gevoel voor de werkelijkheid. Hun psychologisch verdedigingsmechanisme bestond hoofdzakelijk uit projectie; zij redeneerden dat ten slotte alle vrouwen precies hetzelfde deden als zij zelf. Prostitutie zagen zij als een gewone zakelijke aangelegenheid.

Meer dan de helft van de meisjes was seksueel frigide, meer dan driekwart van hen had een of meermalen een zelfmoordpoging ondernomen. Geen van de meisjes gaf een economische reden op als oorzaak voor haar prostitutie. Velen hadden de gelegenheid gehad te trouwen of samen te wonen met een betrekkelijk rijke man, maar zij hadden een dergelijk leven te eenvoudig gevonden.

De psychoanalytische conclusie van het onderzoek was dat prostitutie meestal een poging vormt om onbewuste incest-fantasieën uit te leven, of dat het veroorzaakt kan worden door een onbewuste angst voor de eigen homoseksualiteit.

Polen, westelijke voorpost?

De kwestie van de Westgrens van Polen vindt een ieder nu definitief geregeld met de Oder-Neisselij en daar zijn de Polen nogal fel op. De propaganda doet zijn werk met te beweren, dat Silezië oer-Pools gebied is. (In de 11e eeuw was het inderdaad Pools, maar hier is spoedig daarop verduist). Doch het volk voelt zeer goed, dat het een vergoeding is voor het door de Russen gekaapte gebied. De officiële lezing hiervan is, dat door de opdringende Duitsers de Polen genoodzaakt waren de „oer-Russische” gebieden te veroveren en dat dit alles nu weer in het reine gebracht moest worden (door de klok negen eeuwen terug te zetten!) Aan Polen is echter met die „correctie” één derde van zijn vooroorlogse gebied ontnomen; weliswaar heeft het hoger geïndustrialiseerd gebied teruggekregen, doch dit was zwaar verwoest en geplunderd door de Russen.

De Russen krijgen bij de Polen wel van een en ander de schuld (en terecht), hoewel de Westelijke mogendheden er ook niet genadig afkomen, i.c. de V.S. vanwege de volgens hen naïef-idealistische politiek van Roosevelt, die Polen in Russische armen gespeeld heeft. Ter illustratie van het eerste hadden we een gesprek met een student, die vanwege zijn politieke overtuiging en capaciteiten in 1952 naar Moskou gezonden was met een studiebeurs, doch in de loop der jaren (hij bleef er tot 1957, dus tot na de opstand van Poznan) overtuigd anti-communist werd, doordat hij zag, dat zelfs in de communistische heilstaat, die voorgespiegeld was, de toestand nog slechter was dan die in Polen. En dat wil wat zeggen,” zei hij.

Volgens hem had het communisme behoorlijk vat op de Russische bevolking, maar omdat het Poolse volk heel anders van aard is, zou het in Polen nooit wortel kunnen schieten. Aan de andere kant spraken we met een student geen (communist, maar wat dan wel wist hij zelf niet), die het geluk had gesmaakt een reis naar Frankrijk te mogen maken. Hij was echter teleurgesteld teruggekomen, omdat hij zo weinig van de democratische geest had gemerkt bij de gewone man. Deze was vervallen tot kleinburgerlijke „idealen” als televisietoestellen, e.d. Hij was bovendien getroffen door het gebrek aan belangstelling voor en kennis van land en volk van Polen en het schrijnende probleem communisme überhaupt.

Westerse koopwaar

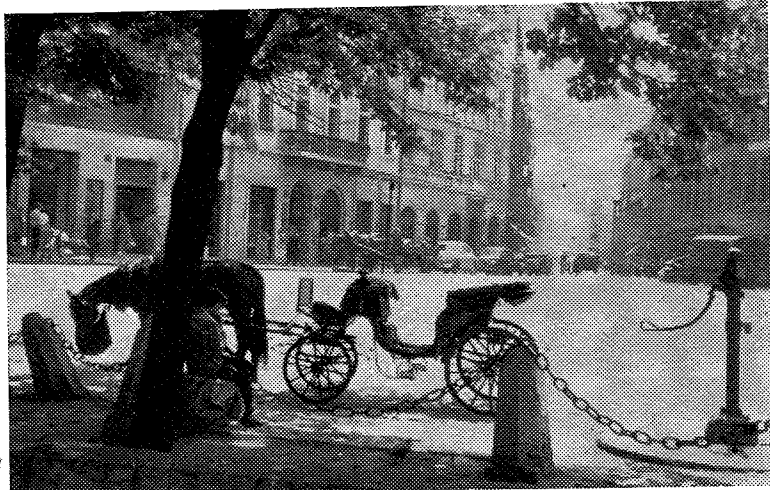
Niettemin is men zeer verlekkerd op de Westerse, meest Amerikaanse produkten. Hoewel weinigen het zullen kunnen kopen, staan in de meeste kruideniersetalages blikjes orange-juice. Ook kan men gewoon Westerse kranten en boeken kopen, ook anti-communistische, iets, wat in Tsjecho-Slowakije volkomen ondenkbaar is. De enige krant, waar wij daar op aangewezen waren, was „Neues Deutschland”, het verschrikkelijk om te lezen Oost-Duitse krantje en echt „onvervalste” „Waarheid” (present-exemplaar?).

Zwarte handel is een van de „hechtste” pijlers van Polens economie. Handel drijven is de mensen aangeboren en zwart moet de handel wel worden, willen ze in leven blijven. De grote kans zit in het belachelijk grote verschil in waarde van de officiële en zwarte zloty (1 D.M. officieel = 5,6 zloty en zwart = 20 zloty!) De waarde van de zloty verandert trouwens nogal eens; daarom geeft men de prijs op de zwarte markt liever aan in dollars.

Van de koerswisselingen valt veel te leren. Ten tijde van de Hongaarse opstand bijvoorbeeld steeg de dollarwaarde aanzienlijk, men

(II)

Oud-Krakau

verwachte kennelijk westerse hulp, toen echter de Russische troepen ingrepen, zonk hij tot diep beneden normaal.

Een geliefkoosde en zelfs officieel goedgekeurde mogelijkheid om wat bij te verdienen zit hierin, dat vele Polen bloedverwanten in de V.S. hebben. Deze sturen pakketten met van alles erin, die de Polen direct naar een bepaalde staatswinkel kunnen brengen, die er dan geld voor uitbetaalt. Er blijft natuurlijk vrij veel in de staats- en winkelpersoneelszeef hangen en daarom verhandelt men die goederen liever onderdehands. Nylonartikelen gaan zo lang van hand tot hand over voor een steeds hogere prijs dat tenslotte een ongelukkige ermee blijft zitten... Tegenwoordig komt er in officiële kringen wat kritiek op de staats in- en verkoopswinkels. Men vindt het toch ergens wel indruisen tegen de anti-kapitalistische principes van Marx...

Gomulka is vrij populair, vooral onder de jongeren. De ouderen hebben zijn rol als minister direct na de oorlog (men leze Mikolajczyks boek) kennelijk nog niet vergeten. In Poznan hebben we een aantal studenten gesproken, die meegedaan hadden aan een demonstratie in het voorjaar van 1956, waarbij ze door de politie gevangengenomen waren en ontzettingen de mishandelingen ondergaan hadden (de een had een gekneusde rib en de ander miste al zijn kiezen). In oktober 1956 waren ze door Gomulka vrijgelaten en nu waren ze natuurlijk op zijn hand. Hoewel ze het vaak niet met hem eens waren, slikten ze alles toch, omdat ze zijn mogelijkheden begrepen.

We hebben de indruk, dat de meesten er zo over denken. Per slot van rekening hebben er na 1956 ingrijpende veranderingen plaatsgegrepen: geen geheime politie meer (hoewel men het nog nauwelijks kan geloven), geen verplet-

terende propaganda en verplicht Russisch meer op school, geen staatsboerderijen meer. Nu ook voor de studenten de toestand veel verbeterd is, waren de meesten tevreden. In Poznan heeft men bijvoorbeeld een hypermoderne studentenclub, waar tegen billijke prijs gegeten en gedronken en naar hartelust geijved kan worden. Wie de jeugd op zijn hand heeft...

Wie de jeugd op zijn hand heeft, kan veel hebben, maar niet het ganse land, en zeker niet het voornamelijk agrarische Polen; daar moet men toch in ieder geval de boeren méé hebben, anders krijgen we de toestand van het ogenblik, dat de korenschuur van Midden-Europa graan moet invoeren! De staatsboerderijen, die zeer inpopulair waren, zijn na '56 afgeschaft en de collectieve boerderijen zijn niet meer verplicht, waardoor er weer vele particuliere boerderijen zijn. Ditzelfde geldt ook voor de kleine particuliere winkeltjes.

We zien dus, om ons relaas te besluiten, dat op verschillende belangrijke punten het Stalinistische regime in '56 door de knieën is gegaan; en het is zelfs de grote vraag, of het geheel nog wel communistisch genoemd kan worden en niet extreem socialistisch. Hoe dan ook, de mensen hebben iets meer vrijheid gekregen, te weinig om er wat mee te kunnen doen mischien. Een Pool antwoordde me, toen ik hem vroeg, waar hij liever wilde wonen, in Tsjecho-Slowakije of in Polen: „Och, in Tsjecho-Slowakije zal ik wel wat minder vrij zijn, maar de economische toestand is er beter, hier in Polen ben ik vrijer, maar wat kan ik er anders mee doen dan kankeren?”

Moge het de Polen, waarvan nu nog zoveel in ellendig-armoedige omstandigheden leven spoedig gegeven zijn, van de vrijheid, waarvan ze de smaak te pakken hebben, meer te kunnen profiteren!

A. Nieuwland

Contact is niet moeilijk...

W. 24.

Ik heb 24 opgegeven als stammi m. n. W.

Aggrey W.

Van blank en bruin over heel de wereld

„Men kan uit de witte toetsen van een piano klanken voortbrengen, men kan uit de zwarte toetsen klanken voortbrengen, maar om een goede harmonische klank voort te brengen heeft men beide soort toetsen nodig.”

Aggrey

Toen ik eens op een bergtop in Midden-Celebes zat en geen lectuur meer had, zond ik een loper naar de zendeling *Kruyt* met verzoek of hij me daaraan kon helpen. Ik rekende daarbij natuurlijk niet op een modern Frans romannetje met veel „liefde” er in. En dat kreeg ik dan ook niet. Maar wel wat anders. Een tweetal boeken, betrekking hebbend op het grote en belangrijke vraagstuk Blank en Bruin, in dit geval over het Negervraagstuk. Ernstige boeken, maar mooi en leerrijk van inhoud en strekking. Jammer, dat zulke boeken feitelijk hoofdzakelijk in handen komen van mensen, die... ze niet zo zeer meer nodig hebben, omdat zij door hun zuiver menszijn reeds in de aangegeven richting voelen en handelen.

Ik heb genoten en geleerd uit deze beide werken uit de bibliotheek van een zendeling. Het is over het algemeen aanbevelenswaard eens te snuffelen in de boekenschat van hen, die „anders” zijn en denken dan wijzelf, zowel op geestelijk als op ander gebied. Daardoor toch wordt onze eigen gezichtskring, onze eigen wereld verruimd, hetgeen onszelf en de maatschappij ten goede komt. Want het geeft een zich voor elkaar gaan interesseren, voor elkaar en voor elkaars werk. En daardoor ontstaat een betere en meer billijke beoordeling en vat het begrip post, dat we allen nodig zijn, elkaar aanvullen, samen het grote geheel vormen, waarin wij allen leven en liefst zo gelukkig mogelijk willen zijn.

Na terugkomst op Java schafte ik me de beide boeken persoonlijk aan, omdat het van die boeken waren, die je telkens nog weer eens opslaat, om de geest opnieuw op je te laten inwerken en er de aandacht van anderen op te vestigen, opdat ook zij er van zullen profiteren en leren.

Het ene boek was getiteld *Up from slavery* en geschreven door *Prof. Washington Booker*, een neger, geboren als slaaf, die later werd de eerste neger-professor in de V.S. van Amerika. Dit boek ging helaas gedurende de Japanse periode verloren. Bewaard bleef het andere en *Aggrey of Africa, A study in Black and White*, van de hand van Edwin W. Smith, zijnde een levensbeschrijving van de *Neger Aggrey* oorspronkelijk afkomstig van de *Goudkust*, opgevoed in Amerika en daarna pionier voor zijn ras in Afrika. Leven en werken van deze Neger-Mens zijn van zulk een aard, dat zij als voorbeeld kunnen dienen aan allen, ouderen en jongeren, doch vooral aan deze laatsten, de opbouwers van de nieuwe maatschappij. Het is daarom, dat ik hier de aandacht voor dit boek vraag.

Levensloop

Laat ik eerst in het kort mededelen wie die Aggrey van Afrika was. Aggrey dan was een neger, op 18 oktober 1875 te Anamalin aan de Goudkust geboren. In 1883 gedoopt, werd hij in 1891 hulp- en in 1898 hoofdonderwijzer. In datzelfde jaar vertrok hij naar Amerika en be-

zocht daar het Livingstone College te Salisbury, studeerde af en werd in 1902 leraar. Hij gaf lessen en studeerde verder en in 1918 werd hij ingeschreven als student op de Columbia University. Kort daarop, in juli 1920, kreeg hij opdracht voor een reis naar Afrika, waar hij Sierra Leone, Liberia, de Goudkust, Nigeria en Cameroon nog dat jaar bezocht. In 1921 vervolgde hij zijn reis naar de Belgische Congo, Angola en Zuid-Afrika, waarop hij tegen het einde van het jaar terugkeerde naar de Columbia Universiteit. Volgde een drietal reizen naar Canada, waarop hij in januari 1924 voor de tweede keer naar Afrika reisde, om er zijn opbouwende arbeid ten bate van het negerras aan te vangen. In 1925 was hij met een kort vijfmaandelijks verlof in Amerika, waarvan hij terugkeerde met zijn vrouw. Hij werkte aan zijn levensdoel, het openen van een Middelbare School te *Achimota* en mocht dit geluk smaken op 28 januari 1927. In mei d.a.v. vertrok hij naar Amerika, waar hij helaas op 30 juli te New York overleed op nog geen 52-jarige leeftijd. Tè jong voor zulk een nuttig en vruchtbaar leven!

En nu op speurtocht door het boek, hetwelk Aggrey's leven en werken voor ons openlegt.

Geliefde gezegden

Om al dadelijk en duidelijk de strekking van het boek, beter van het leven en streven van Aggrey te doen uitkomen, begin ik met het weergeven van enige van zijn geliefde gezegden, welke voor zichzelf spreken en zonder twijfel de lust zullen opwekken nader met Aggrey kennis te maken.

„Ik ben trots op mijn kleur; wie niet trots is op zijn kleur is niet waard te leven.”

„Sommige blanken moesten voor enkele dagen in negers veranderd worden, om te voelen en te lijden, hetgeen wij lijden.”

„Ik ontvang dikwijls opstoppers van beide zijden – blank en zwart. Daar moet men niet over verwonderd zijn.”

„Je vangt meer vliegen met stroop dan met azijn.”

„Slechts het beste is goed genoeg voor Afrika.”

„Voor mijn volk komt het er niet zozeer op aan wat, doch hoe men het zegt en wie het zegt.

„Voor mijn volk is een enkel „Laten wij het doen,” meer waard, dan duizend „je moet het doens”. Afrika is een kind, maar onze opvoeders schieten tekort in het bemerken, dat het kind groeit. Zij vergeten ook, dat het in vele gevallen, van meer belang is te werken met dan te werken voor ons.”

Ik hoop de interesse van de lezer inderdaad reeds nu opgewekt te hebben en ga dus in vrouwen verder.

Dat voortgaan maak ik me al zeer gemakkelijk want ik copieer zonder enig gewetensbezwaar – en tevens omdat ik het niet zou kunnen verbeteren – de gehele derde bladzijde.

„De man is een heilige, vervloekt zij zijn kleur!”

„Een groep kolonisten in Oost-Afrika was verlangend de bezoeker (nl. Aggrey; H.), over wie een ieder sprak, te zien en te horen. Zij zagen voor zich een slanke Afrikaan, die verstandig sprak in een zuiver Engels, als zijzelf. Zijn gevatte humor, zijn zonnige lach, zijn diepe ernst en open oprechtheid, zijn vrije en manlijke houding, trokken hen aan en over-

weldigden hen. Deze kolonisten waren niet gewend sentimenteel te zijn met betrekking tot de Afrikaanders. In werkelijkheid waren zij zeer kritisch. Maar zij herkenden een man, toen zij hem zagen. Zij spraken onderling over hem, informeerden naar zijn geschiedenis, onderzochten zijn opvattingen, gingen nog eens en nog eens om hem te horen, stelden hem vragen om zijn kennis en houding te beproeven, tot tenslotte een hunner als eindoordeel van de groep uitte; „De man is een heilige, vervloekt zij zijn kleur!” Inderdaad meende hij te zeggen, dat de kleur van iemands huid niet het voornaamste van hem is. Binnen uiterlijke en voor een ieder zichtbare verschillen, welke deze neger van hen scheidde, bespeurden deze Europeanen fundamentele gelijkenissen, zij ontdekten zelfs elementen, welke hem in sommige opzichten hun meerdere maakten. Met betrekking tot deze zaken, was de donkerte van zijn huid niet terzake doende.”

Is deze „diefstal” gerechtvaardigd? Ik meen van wel.

Trots op huidskleur

Aggrey was trots op z'n huidskleur. Aardig is hieromtrent zijn volgende uiting:

„Als ik naar de hemel ga en God zegt: Aggrey, ik zend je terug, voel je er voor om als een blanke te gaan? zou ik antwoorden: Neen, zendt mij terug als een zwarte, helemaal zwart.” En als God zou vragen: „Waarom?” zou ik antwoorden: „Omdat ik als zwarte een taak heb te vervullen, welke geen blanke kan doen. Zendt me als het u belieft terug zo donker, als maar mogelijk is.”

Ik ga weer stelen. Het is té verleidelijk... en het zit in de atmosfeer van deze tijd!!

„Geboren in Afrika, grotendeels opgevoed in Amerika, was hij in beide landen blootgesteld aan beledigingen, omdat hij lid was van een ras, dat een donkere huid en wollig haar had. Tussen hem, de ontwikkelde beschaafde „gentleman” en de meest verdorven en onwetende Europeaan, trok menigeen'n vaste en onoverkomelijke lijn. Zij weigerden hem toe te kennen de minste erkenning van sociale gelijkheid, zij wilden hem zelfs niet aanspreken met „Mijnheer” Aggrey. Op een dichtbezet Brits schip, varende tussen Amerika en Engeland, kreeg hij een hut en een tafel voor zich alleen, omdat enige van de passagiers het ontoelaatbaar vonden zich op te houden met een donkere man. Een kennis vroeg hem, wat hij er van dacht. „Wel,” zei hij, „de mop is aan mijn kant. Jullie zitten gepakt als sardientjes in een blik, ik heb een hut voor mezelf, een tafel voor mezelf en een bediende voor mezelf!”

Hij maakte altijd een grap van zulke ervaringen – en zij waren talrijk. Maar het was hem niet aangeboren gebrek aan beleefdheid en beledigingen goed gehumeurd op te nemen. Men veronderstelde, dat zijn huid even dik was als donker. Integendeel was hij zeer trots en buitengewoon gevoelig – even gevoelig als de tropische plant, welke zijn bladeren krult bij de minste wind. Elke belediging trof hem diep; maar hij bereikte zulk een zelfbeheersing, dat hij kon lachen, waar anderen zouden vloeken. Steeds, wanneer hij op een reis zou gaan, waarop hij het onderwerp van onhebbelijkheden en hatelijkheden kon worden, trok hij zich eerst in stilte terug om zijn geest voor te bereiden ze te ontmoeten. „Beheers je en lach”, zei hij, „dat is, hetgeen Jezus bedoelde, toen hij de mensen sprak van het toe keren van de andere wang.”

Aggrey's wezen

Nu laat ik een aanhaling volgen omtrent het wezen van Aggrey.

„Voor vele jaren leefde Aggrey in een atmosfeer van conflicten. Zijn temperament, zeer beïnvloed door zijn oprecht Christen zijn, door zijn studies en zijn grondige kennis van zaken,

IK denk er ZO over

Geen reden voor zelfbeschuldiging

Het opgewonden stukje van de heer F. Vrind (M & W. 26 sept.) stak bepaald ongunstig af bij het rustige en doordachte betoog, dat de heer J. A. J. de Jonge op dezelfde pagina aan de rassenkwestie wijdde. Volgens de heer Vrind bestaat er in het Verbond een kleine minderheid, die — als het dan helemaal moet — desnoods wel even aan het woord mag komen, doch alleen om te worden overstemd door een he-nend commentaar. Dit is blijkbaar een democratische manier om een minderheid te... verdragen! Als er werkelijk een inzending was, die om een uitvoerig redactioneel commentaar „schreeuwde”, dan die van de heer Vrind.

Afgezien van deze merkwaardige mentaliteit is het de vraag, of de gesignaleerde minderheid werkelijk zo klein is. De door sommigen zo bewonderde gekleurde rassen zijn er n.l. in geslaagd, de goodwill die zij hier hadden gro-tendeels te verspelen. Ikzelf behoor tot de ve-len (ook een minderheid? — wie zal het tel-len!), die oorspronkelijk met begrip en sym-pathie gestaan hebben tegenover hun stre-ven naar emancipatie, doch die door de loop van de gebeurtenissen zodanig zijn geschokt, dat zij van hun oude idealisme zijn genezen, en

terdege. Maar al te letterlijk en in slechte zin is de waarheid gebleken van Multatuli's: De Ja-vaan is een mens, lezer!

Een kwestie van ras lijkt het me niet. Het is niet bewezen, dat de gekleurde volken geen mo-gelijkheden hebben, die zij op de lange duur tot ontwikkeling kunnen brengen. Aan de andere kant behoren b.v. mensen als Nehroe en Nas-ser, wier staatsmansinzicht ook maar beperkt blijkt, tot het blanke ras.

Neen, aan rassensuperioriteit geloof ik niet. Maar daarom is er inderdaad voor ons geen re-den tot zelfbeschuldiging. Integendeel, het mis-staat een humanist niet, indien hij een beetje voldaan is over de verworvenheden van de „wes-terse” mens, die momenteel een bereikbaar maximum aan persoonlijke vrijheid en wel-vaart geniet.

Ook mij heeft het goed gedaan, dat er van hu-manistische zijde eens een ander geluid vernom-men werd dan het oppervlakkige getheoreti-sëer.

G. W. Huygens

(Enige bijdragen in deze discussie moesten tot het volgend nummer blijven staan).

Reactie op strafschoop

De strafschoop van Wimmie (zie Mens en We-reld van 12 september jl.) heeft de belangstel-ling van het 'publiek' getrokken. De heer C. Zom, geestelijk raadsman in de gevangenis te Rotterdam schreef het volgende:

„Het is jammer dat de redactie in Mens en Wereld van 12 september j.l. alleen Wimmie het woord heeft gegeven en Wimmie's vader daar niets over heeft kunnen zeggen. Ik denk dat die vader er zo over denkt:

We zijn geestelijk raadsman, niet alleen om-dat de mensen ons nodig hebben, maar ook om-dat wij dit zelf bewust of onbewust nodig heb-ben. We hebben ieder onze eigen drijfveren om dit werk te doen en hebben er de offers aan vrije tijd en de moeite voor over. Die drijfveer is in geen geval het 'brave Hendrik' willen spelen, we weten immers dat ieder mens zijn eigen ont-sporingen heeft. De gedetineerde is ontspoord in het maatschappelijke vlak en in het besef, dat mensen elkaar geestelijk nodig hebben en dat

daarvoor contact nodig is, zoeken wij hen op, die dit contact niet kunnen vinden bij de geeste-lijke verzorgers der kerken. Daardoor en in dit opzicht kunnen we spreken van nodig heb-ben. Maar iedere raadsman verricht zijn werk met plezier en niemand verplicht hem dit lan-ger te doen dan met zijn eigen verlangens strookt. Dit is de enige mogelijkheid om werkelijk me-demens te zijn, om samen met de gespreksge-noot de geestelijke achtergrond der 'ontspo-ring' te achterhalen en zo mogelijk te beleven, zonder uit te gaan van stellingen en dogma's.”

De vader van Wimmie heeft niets gezegd over de brief van zijn zoon, waarschijnlijk omdat hij geen tijd had voor commentaar. We zijn er ech-ter van overtuigd, dat collega Zom de drijfveren van Wimmie's vader goed heeft weergegeven. Geen brave-Hendrik-gedoe, maar een gezond besef van menselijke verbondenheid.

Dat is ongetwijfeld ook het motief van hen

Lezingen voor de radio

11 oktober, 9.45 uur (VARA): C. H. Schonk over „De spelende mens”.

18 oktober, 9.45 uur (VARA): Prof. dr. G. Stui-veling over „Uit humanistisch oogpunt”.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende tek-sten van de lezingen abonneren door overschrij-ving van f 4,— per jaar op giro no. 58 t.n.v. de Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Voor leden van de luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van het Humanis-tisch Verbond f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

die hun bijdragen storten in het Steunfonds. Het zal de beweegreden zijn van vele anderen die vandaag een bedrag aan het steunfonds over-maken.

De gemeenschap Leeuwarden is de eerste die als reactie op een medio augustus uitgestuurde circulaire met verzoek om medewerking positief reageerde. Bravo Leeuwarden.

En zo zien we, dat we niet overdrijven wanneer we schrijven

„DE VAART ZIT ER IN”.

Postrekening 14632, Hollandsche Bank-Unie

N.V., Den Haag,

t.g.v. Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme

Vervolg van pag. 6

verkregen door uitgestrekte reizen, belette hem een heftig partijman te worden. Hij kende de Afrikaanders tot in hun binnenste; niette-genstaande zijn lang verblijf in Amerika en zijn aanname van westerse gewoonten, bleef hij zu-iver Afrikaander. Het zou gemakkelijk zijn meer nadruk te leggen, dan hij deed, op de pijnlijke voorvallen, welke de diep gewortelde vooroor-delen tegen mensen van zijn ras deden zien. Voor hem waren het niet meer dan voorvallen, welke te verwachten waren en dienden verdra-gen te worden in Christelijke zin. Weinig negers, indien er al waren, hadden meer blanke vrien-den dan Aggrey. Hij had veel aan hen te dan-ken. Hij bewonderde de goede eigenschappen, getoond door Europeanen en Amerikanen. Hij bestudeerde het gezichtspunt van hen, die on-vriendelijk waren tegenover zijn volk, en hield rekening met de omstandigheden. Verbon-

den als hij was aan beide partijen, was het al-tijd zijn hartstochtelijke wens te zien, dat ze el-kaar begrepen en samenwerkten ten dienste van het gemeenschappelijk belang, ten bate van de gehele mensheid. Wij zullen veel te zeggen heb-ben over zijn rol van vertolker van het ene ras aan het andere en als prediker van samenwer-king. Hier ligt de werkelijke betekenis van zijn loopbaan.

Weinig mensen hebben de zegen, beloofd aan vredestichters, meer verdiend dan hij. Aggrey haatte twist, zoals een neger het uitdrukte. Hij besteedde een groot deel van zijn tijd in het overkappen van verschillen. Zijn goed humeur, zijn takt, zijn appreciatie van verschillende gezichtspunten, zijn onuitputtelijk geduld, zijn diep gevoel voor broederschap, maakten hem tot een ideaal bemiddelaar. De harmonie, welke hij wist tot stand te brengen tussen personen en

kleinere groepen, trachtte hij door ingespannen werken te brengen tussen de twee rassen. Hij had groot vertrouwen in de mensen, in hun be-reidheid nader tot elkaar te komen, indien slechts hun vooroordelen werden overwonnen.

„Hij geloofde in iedereen,” zei een van zijn vrienden, „en een ieder geloofde in hem. Zij konden niet anders.”

Aggrey's levensfakkel had tot doel:

„aan hen, die reeds vuur bezaten meer vuur te geven en aan de machtige wens ik een macht te geven groter dan menselijke macht. Ik wens een lied van hoop te zingen tot de wanhopigen; uit te ademen de adem van liefde, welke elke haat zal uitsluiten. Ik geloof, dat op den duur het goede het verkeerde zal overwinnen, de deugd de ondeugd, eensgezindheid zal komen in plaats van onenigheid.”

L. H. C. Horsting

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

Leden-abonnees in Amsterdam kunnen hun adresverandering opgeven aan de Ledenadministratie Amsterdam, Rooseveltlaan 128 III, Amsterdam-Z.

Hartelijke vrouw met eigen home en kl. inkomen zoekt contact met ontv. humanist bij voorkeur wednr. boven 60 jr. Brieven onder nr. okt. 1 bureau van dit blad.

Jong Rijksambtenaar in Alkmaar met zoons 9 en 12 jaar wier moeder is heengegaan, scheidend, zoekt eenvoudige beschaafde huishoudster. Brieven onder nr. okt. 2 bureau van dit blad.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN

Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam

Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,— per jaar

Niet alleen de kerkelijken hebben hun wezenverzorging

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag

neemt op zich de verzorging van de wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap bij de Secretaris: J. de Leeuw, Herengracht 62, Amsterdam-C.

GEESTELIJKE VRIJHEID

houdt ook in:

VRIJE KEUZE

tussen

CREMEREN en BEGRAVEN

Wilt U meer weten over CREMATIE en wat daarmee samenhangt, wendt U dan tot de

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE
Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage

INDEX-BENADERINGS-POLIS

Inlichtingen omtrent deze nieuwe vorm van levensverzekering, gebaseerd op kosten van levensonderhoud, worden verstrekt door de erkende Assurantietussenpersonen en de

N.V. Levensverzekering-Mij „AURORA”

Opgericht 1887

HERENGRACHT 62 — AMSTERDAM

De Vereniging „Ons Huis” - Amsterdam, met tien buurthuizen in verschillende wijken van de stad, vraagt:

a) **EEN BUURTHUISLEIDER(STER)** leeftijd 28-40 jr.

b) **EEN JEUGDWERKLEIDER(STER)** leeftijd 24-30 jr.

De onder a) genoemde functionaris draagt als lid van het team van buurthuisleiders de verantwoordelijkheid voor het buurtwerk en het werk in het buurthuis in één van de wijken van Amsterdam.

Tot zijn taak behoort o.m.: zich op de hoogte te houden van de behoeften van de buurt en haar bewoners - van dienst te zijn aan reeds bestaande groepen in de buurt - op verschillende manieren, indien dit wordt gevraagd, individuele hulp aan buurtbewoners te bieden - het begeleiden van de volwassenen-club en -groepen - de training en begeleiding van de vrijwillige medewerkers - het met raad en daad bijstaan van de stafleden en „part-timers” van de afdeling - het leggen en onderhouden van allerlei contacten met organen in en buiten de vereniging. De buurthuisleider heeft de verantwoordelijkheid voor het administratieve en financiële beheer - de zorg voor het gebouw, de uitrusting en het materiaal.

Sollicitanten dienen ervaring te hebben in sociaal-cultureel vormingswerk en/of een opleiding te hebben voltooid, welke hen voor deze functie kwalificeert.

Het team van de buurthuisleiders wordt bij de uitvoering van zijn taak bijgestaan door een groep van deskundigen en adviseurs op verschillende terreinen van het werk; bovendien ontvangt men regelmatig supervisie.

Het salaris bedraagt min. f 6200,—, max. f 8150,—, + 4% vakantietoelage. In bepaalde gevallen is aanstelling boven het maximum niet uitgesloten. Pensioenregeling is aanwezig.

De onder b) genoemde functionaris wordt belast met de leiding van het jeugdwerk (4-23 jaar) in één van de buurthuizen. Hij maakt deel uit van het team van jeugdwerkleiders, en wordt bijgestaan door de buurthuisleider, de supervisor, deskundigen en adviseurs verbonden aan „Ons Huis”.

Sollicitanten voor deze functie dienen kennis te hebben van jongeren en hun behoeften, en dienen goede relaties met deze leeftijdsgroep te kunnen leggen. Hij dient inzicht in het groepswerk te hebben en de vrijwillige medewerkers te kunnen stimuleren en activeren.

Het salaris bedraagt min. f 4450,—, max. f 5275,—, + 4% vakantietoelage. Aanstelling in een hogere functie is in bepaalde gevallen mogelijk. Pensioenregeling is aanwezig.

Eigenhandig met de pen (geen ballpoint) geschreven sollicitaties (in lopend schrift) met volledige inlichtingen en recente foto, aan het secretariaat van de Vereniging „Ons Huis”, Rozenstraat 16 te Amsterdam.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging

Redactie: Prof. Dr. H. Freudenthal, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper,
Prof. Dr. G. Stuiveling en Prof. Dr. Libbe van der Wal.

Abonnementsprijs: f 7.50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van
Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan.

Zij, die zich nu abonneren voor 1960 door overschrijving van f 7,50 resp. f 6,— op postrekening 58 22 93 t.n.v. „Humanistische Stichting Socrates” ontvangen alle nog in 1959 verschijnende nummers gratis. Op strookje te vermelden „Nieuw abonné 1960”.

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**
Oudegracht 152, Utrecht